

SELİM SIRRI ATAY

EĞİTİM BİLİMLERİ

REHBERLİK VE

Özel Eğitim

DERS
NOTLARI

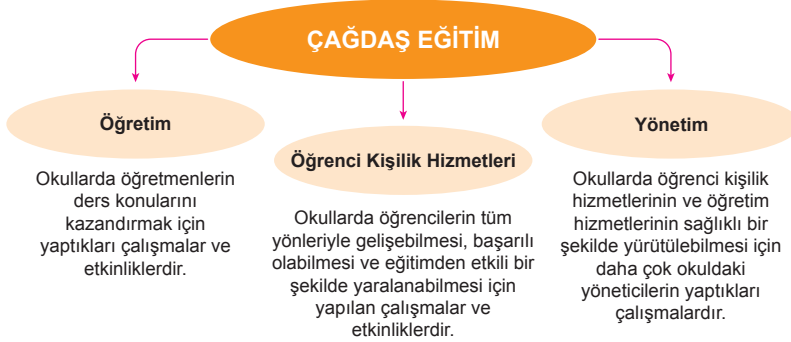

Ücretsiz Videolara
ulaşmak için
QR Kodu Tara!

RETRO
Yayıncılık

II. ÖĞRENCİ KİŞİLİK HİZMETLERİ (ÖKH)

Çağdaş eğitim, amaçlarını gerçekleştirebilmek için eğitim sürecine yeni bir hizmet grubunu yani öğrenci kişilik hizmetlerini dahil etmiştir. Önce çağdaş eğitim sürecinde yer alan hizmetleri bir tablo üzerinde inceleyelim.

Öğrenci kişilik hizmetleri kapsamında ne tür hizmetler sunulduğuna geçmeden önce öğrenci kişilik hizmetleriyle ilgili bilmemiz gerekenlere maddeler hâlinde değinelim.

- Sadece okulda yapılan çalışmalarını değil, geziler gibi okul dışı çalışmalarını da kapsar.
- Rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri öğrenci kişilik hizmetlerinin altında yer alan bir hizmet grubudur.
- Diğer hizmet alanlarıyla içi içe olsa da yönetim ve öğretim hizmetlerinden ayrı ancak sürecin ayrılmaz bir parçasıdır.
- En temel amacı öğrencilerin tüm yönleriyle gelişimlerinin desteklenmesidir.

Öğrenci kişilik hizmetleri kapsamında çeşitli etkinlikler ve çalışmalar yapılır. Bu çalışmalarını, daha iyi anlayabilmek için alt başlıklar altında gruplayabiliriz.

Tablomuzda yer alan öğrenci kişilik hizmetleri farklı uzmanlık alanları olmakla birlikte tüm bu hizmetlerin okullarda sunulması gerekir. Bu hizmetlerin eş güdüm içinde sunulmasından yönetim hizmeti sorumludur. Şimdi bu hizmet alanlarına kısaca değinelim.

Sağlık Hizmeti

Öğrencilerin eğitim sürecinden faydalanabilmeleri için öncelikle sağlıklı olmaları gerekir. Görme sorunu olan, fiziksel ağrılar çeken bir öğrencinin eğitimde başarılı olma ihtimali yoktur. Öncelikle sağlık hizmeti sunularak öğrencilerin bu sorunları giderilmelidir. Okullarımızda yapılan sağlık taramaları, aşılar, sağlıklıla ilgili bilgilendirme amaçlı düzenlenen seminerler, broşür dağıtılması gibi çalışmalar bu kapsamda değerlendirilir.

Rehberlik Hizmet Alanları (Servisleri)

NOT

Eğer soru kökünde depresyon, intihar veya madde bağımlılığı gibi ciddi sorunlardan söz ediliyorsa bu durumda öğrenci, aile ile görüşerek bir hastaneye yönlendirilmelidir. Bu tür durumlar okul rehberlik servislerinin profesyonelliğini aşan durumlardır. Aynı zamanda öğrencilerin psikiyatrya yönlendirilmesini öğretmenin değil psikolojik danışmanın yapması gerekir.

Sınıf ve branş öğretmenlerinin gerekli durumlarda öğrencilerini okuldaki psikolojik danışmana yönlendirmeleri gerekir. Bu noktada rehberlik hizmetleri ile psikolojik danışma hizmetleri ayırımını yapmak yerinde olacaktır. Çünkü öğrencilerin ihtiyacı olan rehberlik hizmeti ise bu hizmet öğretmenler tarafından da sunulabilir. Ancak öğrencinin ihtiyaç duyduğu hizmet psikolojik danışma ise bu hizmet okullarda sadece okul rehber öğretmenleri (psikolojik danışman) tarafından sunulabilir.

Rehberlik Hizmeti	Psikolojik Danışma Hizmeti
Bilgi verme ağırlıklı bir hizmettir. <ul style="list-style-type: none"> Ergenlik dönemi özellikleri konulu seminer düzenlemek	Bireylerin kendini anlama ve kabul etmelerine yöneliktir. <ul style="list-style-type: none"> Ergenlik dönemindeki değişim nedeni ile kendini çirkin ve değersiz gören bir ergenin yaşadığı olumsuz duygulardan kurtulmasına yardımcı olmak

Rehberlik Hizmeti	Psikolojik Danışma Hizmeti
Temel çalışma alanı bilişseldir. <ul style="list-style-type: none"> Mühendislik bölümü hakkında yeterli bilgi sahibi olmayan bir öğrenciye yardımcı olmak	Temel çalışma alanı duygulardır. <ul style="list-style-type: none"> Kendini mutsuz, yalnız veya değersiz hisseden öğrencilere yardımcı olmak
Özel bir uzmanlık gerektirmez. <ul style="list-style-type: none"> Psikolojik danışmanlar, öğretmenler ve okul yöneticileri tarafından sunulabilir.	Özel bir uzmanlık gerektirir. <ul style="list-style-type: none"> Psikolojik danışmanlar tarafından sunulur.
Farklı ortam ve koşullarda sunulabilir. <ul style="list-style-type: none"> Sınıf, kantin, okul bahçesi vb.	Özel ortam ve koşullarda sunulur. <ul style="list-style-type: none"> Rehberlik servisi gibi...

NOT

Bazen okullarda rehberlik hizmetini veren rehber öğretmenlerle psikolojik danışma hizmetini veren öğretmenlerin farklı olduğu veya psikolojik danışma hizmetlerinin okullarda verilmediği düşünülmektedir. Bu iki hizmet de okullardaki psikolojik danışmanlar tarafından sunulur. Psikolojik danışman görüştüğü öğrencinin hangi hizmete ihtiyacı olduğunu belirler ve ihtiyaç duyduğu hizmeti sunar. Örneğin çalışma programı hazırlama konusunda rehberlik servisine başvuran bir öğrenciye yapılacak yardımlar rehberlik kapsamında, anne babası ayrıldığı için mutsuz olan bir öğrenciye yapılacak yardımlar ise psikolojik danışma kapsamındadır.

- Karşımızdakinin duygu ve düşüncelerini doğruya yakın anlamak. Eğer duygu ve düşünce doğru anlaşılmadıysa empatiden söz edilemez. Örneğin canı sıkılan bir insana üzülmuşsun demek empati olmaz.
- Karşımızdakini anladığımızı uygun bir dille yansıtmaktır. Seni çok iyi anlıyorum demek empati kurulduğu anlamına gelmez. Neyin anlaşıldığı, hangi duygu ve düşüncenin yaşandığının yansıtılması gerekir.

NOT

Saydamlık ile empati kavramları karıştırılmaktadır. Saydamlıkta kendi duygumuzu ve düşüncemizi dürüstçe iletme söz konusudur. Empatide ise karşımızdakinin duygusunu ve düşüncesini anlama ve iletme söz konusudur.

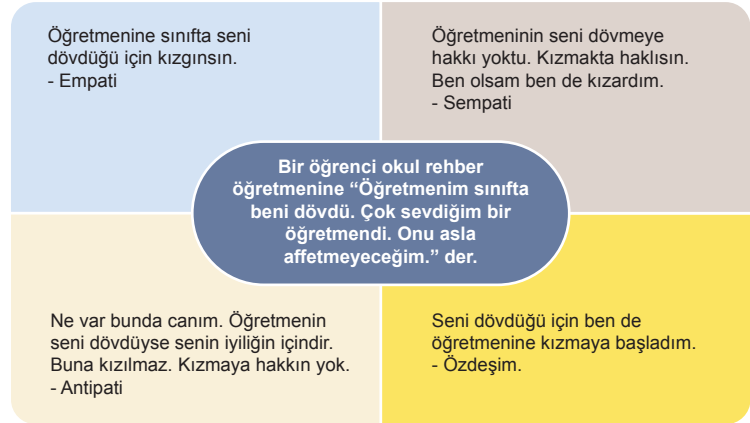
D. SEMPATİ, ANTİPATİ VE ÖZDEŞİM KAVRAMLARI

Günlük dilde sempati ve empati kavramları birbirleri yerine sıklıkla kullanılmakta hatta eş anlamlı kavramlar olarak düşünülmektedir. Oysaki sempati kavramı empatiden oldukça farklıdır. Kısaca sempati, antipati ve özdeşim kavramlarına değinelim.

- **Sempati:** Karşımızdakinin duygu ve düşüncelerini doğru bulmadır. Şefkat ve onaylama söz konusu olur.
- **Antipati:** Karşımızdakinin duygu ve düşüncelerini doğru bulmama, hak vermemedir.

- **Özdeşim:** Karşımızdaki kişi ile aynı duyguyu yaşamadır. Özdeşim otomatik, bilinç dışı işleyen zihinsel bir süreçtir.

Empati, özdeşim, sempati ve antipati kavramlarını aşağıdaki örnek üzerinden iyice anlamaya çalışalım.

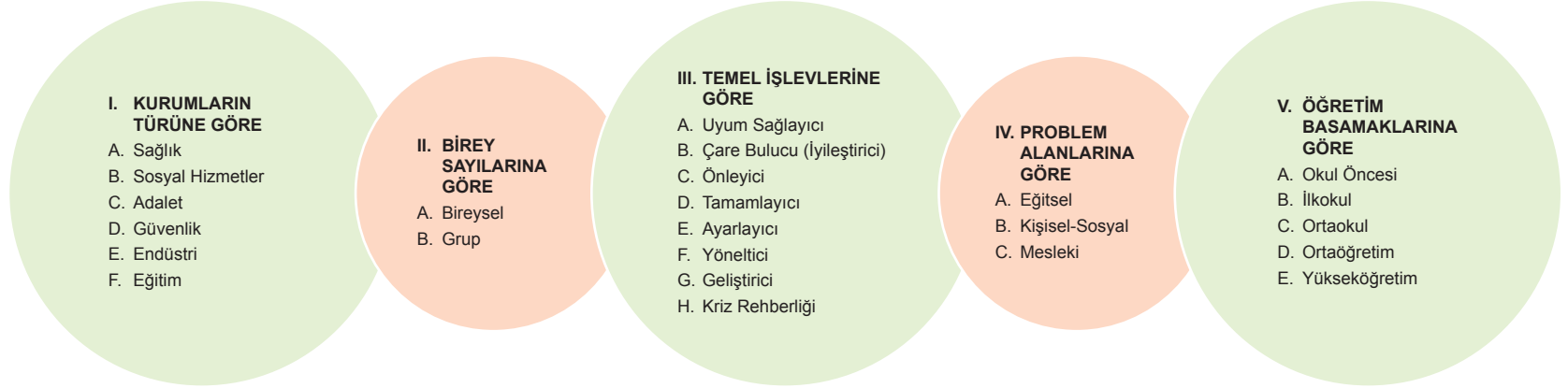

NOT

İletişim sürecinde doğru ve profesyonel tepki empatidir. Günlük hayatta sempatiyi ve özdeşimi çok kullanmakla birlikte iletişim sürecinde empatinin yerini alması durumunda profesyonel ilişki zarar görecektir.

REHBERLİK TÜRLERİ

Rehberlik hizmetleri sunulduğu kişi sayısına, öğretim kademelerine, sunulma amacına göre farklı başlıklar altında incelenmektedir. Yapılan bu ayrımlar rehberlik türleri olarak karşımıza çıkmaktadır.

I. KURUMLARIN TÜRÜNE GÖRE REHBERLİK HİZMETLERİ

Rehberlik hizmetleri yaygın olarak eğitim kurumlarında sunulmakla birlikte, farklı kurumlarda farklı amaçlara yönelik olarak da sunulmaktadır.

A. SAĞLIK ALANINDA REHBERLİK HİZMETLERİ

Sağlık alanındaki rehberlik hizmetleri daha çok koruyucu ve yönlendirici çalışmalarla sunulmaktadır. Koruyucu sağlık hizmetlerinin temel amacı, toplumu hastalık etkenlerinden uzak tutmaya yönelik hizmetlerdir. Sağlık hizmetleri bu amacını gerçekleştirirken rehberlik hizmetlerinden de yararlanır.

IV. PROBLEM (GELİŞİM) ALANINA GÖRE REHBERLİK

Problem alanına göre rehberlik hizmetlerine; kişisel, eğitsel ve mesleki rehberlik olarak ayrı başlıklar altında değinilecektir.

NOT

Ağustos 2020'de yayınlanan Rehberlik Hizmetleri Yönetmeliğine göre problem alanları gelişim alanları olarak adlandırılmıştır.

PROBLEM (GELİŞİM) ALANINA GÖRE

A

Eğitsel (Akademik) Rehberlik

Okul, öğrenme, ders başarısı gibi konularda yapılan çalışmalardır.

B

Kişisel - Sosyal Rehberlik

Bireylerin toplumsal yaşam içinde başarılı ve uyumlu olmaları için yapılan çalışmalardır.

C

Mesleki (Kariyer) Rehberlik

Bireylerin kendilerine uygun bir meslek seçmeleri ve mesleklerinde başarılı olmaları amacıyla yapılan çalışmalardır.

NOT

Bir öğrenciyle çalışılırken çoğunlukla üç alanı da kapsayacak çalışmalar yapılır. Ancak bu konu ile ilgili sorular çözüldükçe öncelikle hangi hizmete ihtiyaç duyduğuna bakılmalıdır.

A. EĞİTSEL REHBERLİK (AKADEMİK GELİŞİM)

Bireylerin kendi özelliklerinin yanı sıra çevrenin özelliklerini de dikkate alarak uygun eğitsel tercihler yapması ve tercihlerinde başarılı olması amacıyla sunulan rehberlik hizmetleridir.

Eğitsel rehberlik kapsamında okullarda yapılan çalışmalardan bazıları aşağıda verilmiştir.

- Okul, alan, ders, eğitsel kollar gibi seçimler
- Oryantasyon
- Okulu ve okumayı sevmeye
- Sınav kaygısı
- Eğitsel planlama
- Dikkat
- Motivasyon
- Etkin dinleme
- Not tutma
- Üst eğitim olanaklarının tanıtılması
- Sınavlara hazırlanma
- Okul ve sınıf kurallarını öğrenme/uyuma

B. İLKOKUL DÖNEMİNDE REHBERLİK HİZMETLERİ

İlkokul döneminde; oryantasyon ve eğitsel rehberlik hizmetleri ön plandadır. Bu dönemde rehberlik hizmetleri daha çok sınıf rehber öğretmenleri aracılığıyla ve grup rehberliği ile sunulur.

İlkokul Döneminde Rehberlik Hizmetleri		
Eğitsel Rehberlik Alanında	Kişisel Sosyal Rehberlik Alanında	Mesleki Rehberlik Alanında
<ul style="list-style-type: none"> Okulu ve okumayı sevme Oryantasyon Kurallara uyma Amaç belirleme Not tutma, dinleme Çalışma alışkanlıkları	<ul style="list-style-type: none"> Kendi bedenini tanıma Uygun cinsiyet rollerini benimseme İlişki ve iletişim kurma Kendini tehlikelerden koruma	<ul style="list-style-type: none"> Hoşlandığı şeyleri fark etme Uyanış - farkında olma dönemi özelliklerine yönelik çalışmalar

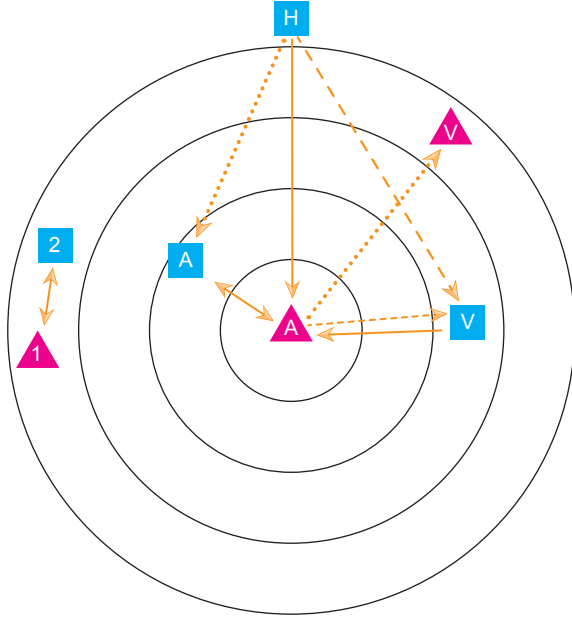
C. ORTAOKUL DÖNEMİNDE REHBERLİK HİZMETLERİ

Ergenliğin başladığı bu dönemde kişisel - sosyal rehberlik hizmetlerinin yanında merkezî sınavların başlaması nedeni ile eğitsel rehberlik hizmetlerine de ağırlık verilir. Ortaokul dönemi çocukların yoğun değişim yaşadığı bir dönemdir. Dönemin başında ilkokul dönemine ait özellikler yaygın olarak görülürken 8. sınıfa doğru ortaöğretim dönemine ait özellikler daha fazla görülmeye başlanır.

Ortaokul Döneminde Rehberlik Hizmetleri		
Eğitsel Rehberlik Alanında	Kişisel Sosyal Rehberlik Alanında	Mesleki Rehberlik Alanında
<ul style="list-style-type: none"> Sınavlara hazırlık Eğitsel planlama Amaç belirleme Başarı ve başarısızlığının nedenlerini açıklama Üst eğitim kurumlarını seçme	<ul style="list-style-type: none"> Ergenlik dönemi Beden bakımı Uygun arkadaşlık kurma	<ul style="list-style-type: none"> Yeteneklerinin farkına varma Derslerle mesleklerin ilgisini kurma Meslek seçiminin önemini kavrama Araştırma - keşif dönemi özelliklerine yönelik çalışmalar

Bireyi Tanıma ve Bireyi Tanıma Teknikleri

- Kız öğrenciler ▲
- Erkek öğrenciler ■
- Birinci tercihler →, ikinci tercihler - - - - - →, üçüncü tercihlerde ····· → oklarla gösterilmiştir. Karşılıklı seçimler de ↔ oklarla gösterilmiştir.

Sosyogram oluşturulurken merkezden başlanarak puan sırasına göre öğrenciler yerleştirilir. Sınıfta en fazla puan alan Aliye olduğu için sosyogramın merkezinde yer alacaktır. Vesile 2 puan aldığı için merkeze uzak bir noktada, Hayri hiç puan almadığı için sosyogramın dışında yer alacaktır.

Bir ve iki numaralı öğrenciler tabloda yoktur. Sosyogramın iyi anlaşılması amacıyla eklenmiştir.

Sosyogramın Yorumlanması

- **Yalnızlar:** Sınıfta veya grupta en az seçilen kimselerdir. Bizim sınıfımızın yalnızı Vesile'dir.
- **Terk edilen (İzole):** Sınıfta veya gruptaki üyelerin hiçbiri tarafından seçilmeyen kimselerdir. Hayri ile oturmak isteyen arkadaşı yoktur. Bu nedenle Hayri terk edilendir. Ancak Hayri aynı zamanda yalnız olarak da değerlendirilebilir.
- **Liderler:** Sınıfta ya da grupta en çok tercih edilen öğrencilerdir. Bizim sınıfımızda lider öğrenci Aliye'dir.
- **Karşılıklı Çekenler (İkili İlişki):** Grup içinde sadece birbirlerini seçen öğrencilerdir. İkili ilişkide yer alan öğrenciler başka kimse tarafından seçilmeyen aynı zamanda kendileri de başka kimseyi seçmeyen öğrencilerdir. İki öğrenci de karşılıklı olarak bir tercih yaparlar. 1 ve 2 numara ile gösterilen öğrenciler için ikili ilişki söz konusudur.
- **Klikler/Gruplaşma:** Ana gruptan ayrılmış, kendi aralarında birbirlerini seçen en az üç kişilik gruplardır. Klik veya gruplaşma denilebilmesi için en az üç öğrenci olması gerekir. Çünkü iki öğrencinin birbirini seçtiği ilişki biçimini karşılıklı çeken olarak tanımladık.
- **Dengesiz (Tek yönlü ilişki):** Tercihlerine karşılık bulamayan öğrencilerdir. Sosyogramı incelediğimizde Hayri'nin birinci dereceden Aliye'yi yazdığını görüyoruz. Ancak Aliye tercihlerinde Hayri'ye yer vermemiştir. Bu iki öğrenci arasında dengesiz bir ilişki vardır.
- **Çekimsizler:** Tercih yapmayan öğrencilerdir. Bir öğrencinin sınıf içinde kendine yakın kimseyi görememesi durumudur. Sosyogramda ok çıkmayan öğrencilerdir.
- **Kız - erkek Arkadaşlığı:** Sınıfta kızlar ve erkekler arasında gruplaşma var mı? Eğer bir sınıfta kızlar kendi aralarında erkekler de kendi arala-

I. ÖZEL EĞİTİM NEDİR?

Özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin eğitim ihtiyaçlarını karşılamak için özel olarak yetiştirilmiş personel, geliştirilmiş eğitim programları ve yöntemleri ile onların özür ve özelliklerine uygun ortamlarda sürdürülen eğitimidir. Tanımdan da anlaşılacağı üzere verilen eğitimin, özel eğitim olabilmesi için ayrı bir programın uygulanması ve uygun ortamın sağlanması gerekir. Özel eğitim sürecinde öğrencilerin eğitimleri hazırlanan bireyselleştirilmiş eğitim programına göre sürdürülür.

Özel eğitim hizmetleri hem yetersizliği olan öğrencileri hem de özel yetenekli öğrencileri kapsar.

II. ÖZEL EĞİTİME İHTİYACI OLAN BİREY

Özel eğitimi tanımlanırken özel eğitime ihtiyaç duyan birey kavramından hareket edilir. O zaman özel eğitime ihtiyaç duyan birey denildiğinde ne anlatılmak istendiğini kısaca açıklayalım.

Özel eğitime ihtiyaç duyan birey, çeşitli nedenlerle, bireysel özellikleri ve eğitim yeterlilikleri açısından yaşatlarından beklenen düzeyden **anlamli düzeyde farklılık** gösteren birey olarak tanımlanabilir.

Tanımda anlamli farklılık kavramının kullanılmasının iki nedeni vardır:

- Bireysel farklılıklarla açıklanabilecek, akranlarından geri ya da ileri düzeyde olan bireyler özel eğitim kapsamında değildir.
- Özel eğitim sadece yetersizliği olan bireyleri değil akranlarına göre anlamli düzeyde ileri olan bireyleri de kapsar.

III. ÖZEL EĞİTİMİN AMAÇLARI

Sunulan özel eğitim hizmetlerinin amaçlarını daha iyi anlayabilmek bakımından bu amaçları maddeleştirerek inceleyelim.

Özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin;

- Çevresi ile sağlıklı ilişkiler kurabilen, çevresine uyum sağlayabilen, sevebilen ve çalışabilen bireyler olmalarına,
- Kendilerine yeter duruma gelebilmelerine, toplum içinde bağımsız bireyler olarak yaşayabilmeleri için temel becerileri kazanmalarına,
- Kendi özellikleri ölçüsünde bir meslek ve iş sahibi olabilmelerine ve hayata hazırlanmalarına yardımcı olmaktır.

NOT

Özel eğitimde, öğrencilerin akranlarıyla aynı başarıyı göstermesini sağlamak, normalleştirme gibi ifadeler asla doğru olarak kabul edilmemelidir.